

*Слатвінський М. А., канд. екон. наук, доцент,
Чертко Л. А., канд. екон. наук, доцент,
Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

ГЛОБАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Глобальні інвестиційні потоки та рівень національної безпеки суверенних країн є взаємозалежними, через що постає питання пошуку оптимального балансу між політикою із залучення іноземних інвестицій та забезпечення прийнятного рівня національної безпеки.

Визначено, що наявність загроз національній безпеці відображається на обсягах та тенденціях прямих іноземних інвестицій (ПІІ) або внаслідок їх витіснення витратами на внутрішню безпеку та оборону [2], або відповідною поведінкою інвесторів, які намагаються уникнути цих загроз [1]. Крім того, навіть регіональна нестабільність, яка безпосередньо не стосується окремо взятої країни, призводить також до втрати нею значної частки ПІІ внаслідок їх витіснення витратами на оборону, що, в кінцевому підсумку, призводить до падіння ВВП [3].

Поведінку інвесторів, в свою чергу, не можна розглядати однозначно, оскільки не всі вони відмовляються від інвестицій в конфліктні країни. Негативний взаємозв'язок між національною безпекою та обсягами ПІІ прослідковується лише у випадку інвестицій з країн із сильними державними та суспільними інститутами, тоді як в протилежному випадку інвестори схильні інвестувати в конфліктні країни. Суб'єктивність сприйняття інвесторами рівня національної безпеки країни знаходить підтвердження в публікації Д. Ная (D. Nigh) [4], в якій він показав, що в своїх рішеннях вони виходять із наявності союзних відносин між їх країною та країною-реципієнтом інвестицій: якщо між їх країнами існує конфлікт, то обсяги взаємних ПІІ знижуються, а якщо встановлене співробітництво, то ПІІ зростають незалежно від поточного становища країни.

Отже, погіршення рівня національної безпеки певної країни, насамперед, внаслідок наявності зовнішніх та внутрішніх збройних конфліктів, недотримання громадянських прав і свобод, політичної нестабільності, поширення корупції призводить до виявлення іноземними інвесторами значних ризиків і скорочення інвестицій до неї. Зазвичай ці рішення приймаються наперед, тоді ж як за умови настання кризових подій зміни підходів до вироблення інвестиційних рішень не відбувається.

Національна безпека, наприклад в Україні, та її вплив на величину ПІІ не має суттєвих відмінностей від того, що спостерігалось в роботах вище зазначених дослідників. Нестабільність в Україні обумовлюється,

насамперед, конфліктом між Україною та військовими з'єднаннями сепаратистів на Донбасі, підтримуваних Російською Федерацією, а також анексією Кримського півострова Російською Федерацією. В 2014 році відзначався найменший обсяг прямих іноземних інвестицій за попередні 15 років – на рівні 410 млн дол. США, тобто їх падіння порівняно з попереднім роком становило близько 91 %, основним чином за рахунок виведення капіталу інвесторами з Російської Федерації та Кіпру.

Відповідно, країни, що потерпають від конфліктів, як наприклад Україна, «повинні розробити ефективну економічну політику, щоб протистояти несприятливим впливам регіональної нестабільності, з тим, щоб оживити свою економіку і стимулювати економічне зростання» [3; с. 533].

Тест Грейнджера на причинно-наслідкову залежність (Granger causality test) [5] для економічно розвинених та мирних країн показав однозначний вплив макроекономічних чинників на надходження прямих іноземних інвестицій, зокрема відзначається вплив на ПІІ умов ведення бізнесу в цих країнах, величини ВВП та витрат на оборону. Разом з тим, оскільки індекс миролюбства в них є стало високим, виникають труднощі прослідкувати його вплив на надходження іноземних інвестицій. Результати тесту Грейнджера для групи економічно слабких країн, які втягнуті в конфлікти, знайшли підтвердження того факту, що обсяг ПІІ визначається їх економічним становищем та витратами на оборону. Відчасти підтверджується взаємозв'язок національної безпеки та надходжень ПІІ, але в тій частині, що вони синхронно змінюються під дією третіх факторів. Таким чином, по цій групі країн виникає потреба окремого дослідження чинників впливу на приплив ПІІ, крім стану національної безпеки, в тому числі й отримання експертних оцінок. Таким випадком є Україна, Нігерія та Ірак, де вплив національної безпеки на ПІІ проглядається лише в піки розгортання конфліктів, тоді як за покращення прогнозованості ситуації надходження ПІІ починають зростати на фоні низького рівня національної безпеки.

Характер проведених досліджень залежностей між глобальними інвестиційними процесами та національною безпекою країн базується на дотриманні OLI-моделі Дж. Даннінга, яка об'єднує ключові елементи окремих попередніх інвестиційних теорій в контексті інтернаціоналізації економічних відносин, а саме: переваги власності (O), територіального розташування (L) та інтернаціоналізації (I). Ці чинники є вирішальними для формування обсягів та структури прямих іноземних інвестицій. Компанія, яка володіє порівняльними та інтернаціональними перевагами, інвестуватиме за кордоном у випадку, якщо наявні переваги територіального розташування, тобто є економічні, політичні, культурні чи інші переваги приймаючої країни. В протилежному випадку, в таку країну доцільно тільки експортувати готову продукцію. Відповідно, згідно цієї моделі Україна та інші транзитивні економіки можуть стимулювати своє економічне зростання шляхом залучення прямих іноземних інвестицій, розвиваючи власні переваги

територіального розташування за належної інформаційної підтримки їх на світовому ринку.

Відповідно до цього можемо запропонувати наступні заходи інвестиційної політики для країн, втягнутих в конфлікти, і, одночасно, прагнучих вирішити проблеми власного економічного зростання:

1. Вирішення проблем в сфері національної безпеки вимагає використання дипломатичних та інших невійськових шляхів вирішення конфліктів на основі підтримки з боку міжнародних інституцій, союзницької підтримки у протистоянні зовнішній агресії та задіяння санкційних режимів до сторін, що розпалюють ворожнечу.

2. Заходи з підвищення рівня безпеки в інвестиційній сфері мають бути спрямовані на задіяння інших визначальних факторів ПІІ, такі як диверсифікація економіки; моделювання цін шляхом субсидування промислових ресурсів з метою зниження собівартості продукції; розвиток енергетичного сектору.

3. В цілях національної безпеки необхідне проведення інституціональних змін, що передбачають прозорість та передбачуваність відносин в інвестиційній сфері, а також адекватність державної інвестиційної політики загрозам національній безпеці.

Список використаних джерел

1. Joseph, E. The Impact of National Security on Foreign Direct Investment (FDI) In Nigeria / [E. Joseph, T. Barikui, A. Solomon and I. Felix] // Journal of Business and Management. – 2015. – Vol. 17, Iss. 5, Ver. I. – P. 69-74.

2. Oriakhi, D. The Impact of National Security on Foreign Direct Investment in Nigeria: An Empirical Analysis / D. Oriakhi, P. Osemwengie // Journal of Economics and Sustainable Development. – 2012. – Vol.3, No.13. – P. 88-96.

3. Ghunmi, D.A. The Economic Opportunity Cost for Countries Located in Crisis Zones: Evidence from the Middle East / D. A. Ghunmi // Research in International Business and Finance. – 2016, Vol. 36. – P. 532-542.

4. Nigh, D. The Effect of Political Events on United States Direct Foreign Investment: A Pooled Time-Series Cross-Sectional Analysis / D. Nigh // Journal of International Business Studies. – 1985. – vol. 16. – P. 1-17.

5. Granger, C.W.J. Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods / C.W.J. Granger // Econometrica. – 1969. – Vol. 37, No.3. – pp. 424-438.